

dr. Badacsonyi Zoltán

Egyházi alapítványok sajátosságai és lehetőségei

Bevezető

Az egyházi alapítvány, mint fogalom a mai magyar jogi terminológiában nem jelenik meg, értelmezése kizárólag a gyakorlatban lehetséges. Megkülönböztetésére okot ad, hogy sok tekintetben eltérnek az egyéb alapítványoktól, önmagukban azonban közös jellemzőket hordoznak. Minderre tekintettel érdemes szót ejtenünk helyzetükről és lehetőségeikről.

Érdemes beszélnünk erről a kérdésről számuk jelentős volta és lokális jelentőségük miatt is. A legtöbb településen, ahol egyházközség működik megteremtették az egyházi alapítványok működésének feltételeit is, elsősorban a csak általuk igénybe vehető támogatási formák miatt. Természetesen ezáltal nem tekinthetők fiktív szervezeteknek, hiszen működnek, tevékenységet végeznek, támogatásokat fogadnak és osztanak újra, mind ezáltal pedig egy kiemelten fontos közhasznú feladatot, a vallásos tevékenység támogatását látják el. Habár a legtöbb egyházi alapítvány jelentősége kifejezetten lokális, helyi szinten az általuk támogatásként nyújtott összegeknek komoly jelentősége van.

Érdemes továbbá azért is gondolnunk az egyházi alapítványokkal, mert a később kifejtettek alapján rendkívüli fejlődési potenciál rejlik bennük. A fejlődés pedig nemcsak a teljes civil társadalom fejlődését eredményezhetné, de az egyházi alapítványok célkörébe tartozó feladatok hatékonyabb megvalósulása által az egyházak tevékenységének finanszírozottsága is javulna.

Egyházi alapítványok adottságai és jellemzői

Az egyházi alapítványok itt leírt, a kategorizáláshoz szükséges fogalma nagyon leegyszerűsített, hiszen ezek a civil szervezetek nem homogén, teljesen azonos identitású, feladatú szervezetek, hanem különböző kategóriákba sorolhatóak.

Alaptípusként beszélhetünk az egyházközségi alapítványról. Jellemzője, hogy alapítója az egyházközség vagy ritkább esetben oda kötődő magánszemélyek. Célja szerint az egyházközség materiális épülését szolgálja, vagyis anyagi eszközökkel támogatja az egyházközség munkáját. Elmondható, hogy az egyházközség vezetése és az alapítvány vezetése sok esetben összefonódik, ha személyileg nem is, de informális kapcsolatok révén erős hatást gyakorol az egyházközség vezetése az alapítvány vezetésére.

Második típusként az intézményfenntartó egyházi alapítványt kell megemlítenünk. Ezen típus sajátossága, hogy nem egy egyházközséghez, hanem általában egy egyházi intézményhez kötődik. Alapítója maga az intézmény, vagy annak fenntartója. Az alapítvány feladata ebben az esetben is az intézmény fenntartásának biztosítása, sajátos forrásai révén anyagi eszközök becsatornázása a finanszírozásba.

Harmadik típusként a missziói alapítványt jelölöm meg, amelynek lényege, hogy valamely cél eléréséért tevékenykedik, és nagyrészt független mindenféle szervezet befolyásától, nincs kötve egyetlen intézmény vagy szervezet támogatásához sem. Célja lehet egy meghatározott ügy, műemlékvédelem, vagy éppen az evangélium terjedésének támogatása.

A fenti kategorizálás természetesen önkényes, de talán elmondható, hogy közelítően lefedi az egyházi alapítványok széles spektrumát. Természetesen az sem ritka, hogy valamely típus áttekint másik típus tevékenységébe, de az alapvető tipizálás alighanem megfelelő.

Mindezek tehát egységesen egyházi alapítványoknak nevezhetők, amelyek a fentebb felsoroltakon túl néhány közös jellemzővel is rendelkeznek.

Az egyházi alapítványok általában kis alapítványok, amely igaz a legtöbb jellemzőjükre. Kis létszámmal, kevés önkéntessel és tisztviselővel dolgoznak, kevés pénzzel gazdálkodnak, kis összegű támogatásokat kapnak és nyújtanak.

Jellemzőjük továbbá, hogy a vezetők kevés ismerettel rendelkeznek az alapítvány működtetéséhez szükséges tárgyakkól. Ennek ellenére nem képesek szakértői szolgáltatásokat igénybe venni, mert úgy vélik, hogy ehhez nem rendelkeznek elegendő szabad forrással, másrészt a rendelkezésükre álló keretet nem szívesen költik működési, de még fejlesztési költségekre sem, hiszen fő céljuknak a konkrét tevékenységük finanszírozását tekintik. Ezzel az adottsággal és szemlélettel sajnos sok esetben kerülnek nehéz helyzetbe, amely az információhiányból, és a szakmai ismeretek csekély voltából fakad. E körben meg kell említeni olyan ellenpéldákat is, amelyeket messzemenően nem jellemez a fentebb leírt gyakorlat, jelentős támogatásokat ér el, és működését professzionális szemlélet jellemzi.

Az egyházi alapítványok tevékenységüket jellemzően lokálisan végzik, országos hatáskörrel – néhány kivételtől eltekintve –nem rendelkeznek.

Egyházi alapítványok fejlődésének lehetőségei

Az egyházi alapítványok, ahogy a fentebb írtak alapján ez leszűrhető, igen alacsony hatásfokkal üzemelnek jelenleg. Mindamellet nem szabad elfelejtenünk, hogy az egyházi szervezetek minden időben, napjainkban is a támogatott szervezetek között prioritást élveztek az adományozók között. A két tény összevetéséből az alábbi következtetések vonhatóak le:

- 1) Az egyházi alapítványok többségének alacsony hatásfokú teljesítményét a szervezetekben rejlő belső hiba okozza.
- 2) A hiba kiküszöbölését követően a fejlődés nagymértékben megindulhat, és jelentős eredmények érhetőek el a képviselt területen.

Ha a statisztikai adatokat elemezzük érdekes összefüggés kerül a szemünk elé. Az adományozók közül kiemelkednek a vallásos háttérrel rendelkező, középkorú vagy idősebb nők. Emellett tény, hogy a legtámogatottabb célok között a vallásos cél is megtalálható. Ha pedig az egyházi alapítványok fő célcsoportjának tekinthető egyházi közösségekben

szétnézünk, azonnal szembe ötlük, hogy pontosan ilyen tulajdonságú embereket látunk zömében.

Minden szervezet legfőbb célja adományszervezési stratégiája elkészítésekor, hogy pontosan felmérje, kik potenciális támogatói, őket hogyan érheti el, és a részükről milyen támogatásra számíthat.

A legtöbb egyházi alapítvány esetében ezek az adatok rendelkezésre állnak. Az egyházközségek pontosan nyilvántartják tagjaikat, így az egyházközségi alapítványok pontosan ismerik a potenciális támogatóiknak nemcsak létszámát, de nevét, címét, életkorát, és a személyes kapcsolat okán sok esetben támogatói affinitását, motivációját is. Ezen információk birtokában pedig pontosan becsülhető a támogatás összecszerúsége. Nem lehet probléma megszólításuk sem, hiszen ezen személyek jellemzően rendszeres résztvevői a templomi alkalmaknak, ahol megszólíthatóak. Amennyiben még sem, úgy a lakcímük ismeretében elérhetőek az alapítvány számára. Nem mellékes körülmény az sem, hogy a vallási közösségek tagjai a statisztikai adatok alapján jellemzően adakozóbb kedvűek, mint a lakosság más részei. Mindezek alapján az egyházközségi alapítványok irigylésre méltó helyzetbe vannak a támogatók elérése terén.

Az intézményfenntartó alapítványok esetében ugyancsak jellemző, hogy ismert a potenciális adományozói kör, hiszen az nagyrészt az intézményt korábban felkereső, igénybevevő személyekből, illetve esetlegesen családtagjaikból áll. A nyilvántartás alapján megkeresésük, elérésük az előbbiekhöz hasonlóan nem okozhat nehézséget. Támogatási akaratuk felkeltése azért is nevezhető egyszerűbbnek, mivel feltehetően az adott intézménnyel kapcsolatban élményük, jó esetben pozitív élményük van, amely támogatásra ösztönzi őket.

A missziói jellegű egyházi alapítványok esetében ilyen egyértelmű, körülhatárolt és nyilvántartott körről nem beszélhetünk, ezért esetében a támogatók megkeresése komolyabb feladat.

A támogatások növelésén túl a problémaként megfogalmazott, professzionálisnak aligha nevezhető működés fejlesztése is elsőrendű feladat az egyházi alapítványoknál. E téren elsősorban törekedni kell arra, hogy az alapítvány vezetői, önkéntesei vagy a munkában közreműködő más személyek birtokában legyenek a feladatok ellátásához szükséges ismereteknek. Ma már nem kizárólag kódexet bújó szerzeteseké a tudás, az internet és a nagy mennyiségben rendelkezésre álló szakirodalom segítséget nyújt a felkészülésben. Emellett hasznos, ha az alapító a vezetők kiválasztása során minden más szempont mellett arra is ügyel, hogy az egyes részterületek (jog, pénzügyek, marketing, szakmai tevékenység) szakértőit is beválassza a kuratóriumba. A civil információs centrumok hálózata kiváló lehetőség az ismeretek bővítésére az egyes konkrét esetekben éppúgy, mint általánosabb jellegű kérdésekben.

Amennyiben azonban ezek a módszerek valamilyen okból nem alkalmazhatóak vagy nem elegendőek, az egyházi alapítványoknak meg kell fontolniuk szakértő igénybevételét. Ez

annál is inkább fontos, mivel vannak olyan eljárások és helyzetek, amikor ez nem nélkülözhető. Az a gyakorlat, amely elutasít mindenféle szakértői kiadást oda vezethet, hogy a szükségszerű helyzetekben is maguk próbálnak úrrá lenni a problémán, amely akár az alapítvány működőképességét is veszélyeztetheti. A megfelelő időben, jól megválasztott és irányított szakértő olyan segítséget tud nyújtani az alapítványnak, amely annak teljesítményét nagyságrendekkel megnöveli, vagy más helyzetben fenntartja működőképességét, törvényes működését.

Összegzés

Az egyházi alapítványok a mai magyar civil társadalom rejtőzködő tartalékai, amelyek ha erőre kapnak, és leküzdik majd három évtizedes gyerekbetegségeiket, valamint vállalják a professzionális működés követelményeinek való megfelelést, akkor egyenként, de összességében is a civil közélet jelentős szereplőivé válhatnak. Lehetőségük nyílik olyan források feltárására és kiaknázására, amelyek mások számára szinte elérhetetlenek.

Amennyiben az egyházi alapítványok komolyan veszik küldetésük megvalósítását, és tevékenységüket ennek a célnak rendelik alá, látványos növekedésük szemtanúi lehetünk a következő évtizedben.